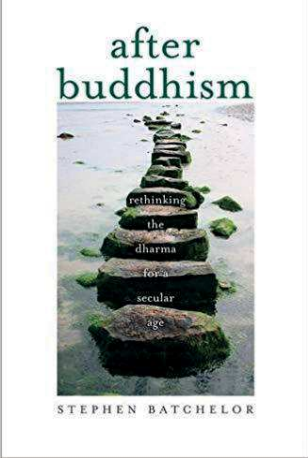


วิจารณ์หนังสือ

After Buddhism

โดย พระเทพสุวรรณเมธี

Ven. Phratabsuwannamethi

	Batchelor, Stephen. After Buddhism. New Haven Yale University Press; Reprint edition, 2017. 400 p.
--	---

บทนำ

Stephen Batchelor ผู้แต่งหนังสือเรื่องนี้เป็นนักเขียนและอาจารย์ นักวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนาบรรยายสอนธรรมะที่เป็นที่รู้จักในระดับสากล เป็นชาวอังกฤษ ได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งส่วนที่ฝ่ายมหายาน เช่น ธิเบต จีน อินเดีย และเป็นนักปฏิบัติธรรม ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาแบบธิเบตที่ธรรมศาลาซึ่งองค์อาโลลามะทรงประทับอยู่เมื่อคราวเสด็จลี้ภัยในอินเดีย และได้บวชเป็นสามเณรนิกายเกลุกปะ และได้เข้าศึกษาวิปัสสนากรรมฐานกับ S.N.Goenka ได้เดินทางไปเกาหลี เพื่อศึกษาพุทธศาสนานิกายเซน เมื่อกลับประเทศอังกฤษได้เป็นผู้ร่วมก่อตั้งวิทยาลัยพุทธศาสตร์ศึกษาและค้นคว้า (1996) ตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา เป็นอาจารย์สอนที่ศูนย์ปฏิบัติธรรม Gaia House ที่ Devon และเป็นบรรณาธิการวารสาร Tricycle: The Buddhist Review ทั้งความรู้และประสบการณ์ด้านพระพุทธศาสนาตลอดชีวิตของท่านทำให้การปฏิบัติธรรมของตนเองมีความมั่นคง และได้อุทิศชีวิตการเป็นนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาบรรยายธรรม แนะนำหลักการปฏิบัติกรรมฐานในศูนย์ปฏิบัติธรรมต่าง ๆ แนวคิดปรัชญาศาสนา

ของ Stephen Batchelor เป็นไปในรูปแบบการตีความย้อนแย้ง (Paradox) ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นนักวิชาการที่ศึกษาคัมภีร์และการปฏิบัติจึงทำให้ต้องการตีความหลักคำสอนที่สมบูรณ์เพื่อใช้ประโยชน์ในสังคมปัจจุบัน ความสมบูรณ์ถูกต้องของการดำเนินชีวิตมีอยู่แล้วในภาวะของความ เป็นพุทธะ

หนังสือเรื่อง After Buddhism นี้เป็นความพยายามในการสังเคราะห์ความเข้าใจของพุทธ ศาสนาที่ได้รับการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1983 และได้พิมพ์ใหม่ล่าสุดปี 2015 ผู้เขียนมุ่งตรงไปที่คำถามเดียว คือ การวิเคราะห์เพื่อมอง หาวิธีการจะนำหลักปฏิบัติธรรมะของพระพุทธเจ้าในบริบทของความทันสมัย โดยเห็นได้จากงาน เขียนเรื่อง“เป็นพระพุทธศาสนาแบบโลกวิสัย” (2012) เขาเริ่มต้นด้วยการจุดประเด็นด้วยการ ตีความแบบย้อนแย้งให้เห็นความเป็นจริงด้านหนึ่งที่ทำให้มองเห็นว่าหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดวิถีสังคมแบบฆราวาสวิสัย ในขณะที่คนทั่วไปเข้าใจพระพุทธศาสนาในฐานะ ศาสนาที่ปฏิเสธโลกวิสัย แต่เป็นที่ประจักษ์ว่ามากกว่า 2500 ปี หลังจากพระพุทธเจ้าเริ่มต้นการ สอนหลักธรรมที่ยังคงสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้คนทั่วโลกรวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมที่ถือรู้ว่า เป็นโลกิยะ จุดเด่นคือการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติทางพุทธศาสนากับบริบททางโลกสมัยใหม่ให้อยู่ ในลักษณะวิถีทางของการปฏิบัติธรรมด้วยสติสัมปชัญญะ

เนื้อหาของหนังสือและการวิจารณ์

เนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น 11 บท คือ บท 1 กล่าวสรุปถึงเหตุการณ์ช่วงหลังพุทธ ประวัติ บท 2 เรื่องพระเจ้ามหานามะ บท 3 จุดหมายของการสร้างประเด็นสำคัญ 4 อย่าง บท 4 กล่าวถึงอาณาจักรสมัยพระเจ้าปเสนทิโกศล บท 5 การปลดปล่อยอริยสัจ บท 6 สุนัขขัตะ บท 7 หลักประสบการณ์ บท 8 ชีวกะ บท 9 การใช้ชีวิตกับสิ่งสมบูรณ์ในชีวิตประจำวัน และ บท 10 พระอานนท์ จากหลักฐานทางคัมภีร์พระบาลีสามารถบ่งถึงท่าทีและหลักการของพระพุทธเจ้าใน การสร้างหลักธรรมให้เกิดความแข็งแกร่งของหมู่สังคม (Sangha) จากบทสนทนาของ พระพุทธเจ้ากับพระอานนท์ บท 11 วัฒนธรรมของการตื่นรู้ ในบทนี้เขาได้ประมวลลักษณะ เป้าหมายของการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องจำเป็นของคนทั่วโลกซึ่งดำเนินชีวิตอยู่ในรูปแบบของสังคม

ในการวิเคราะห์คำสอนเขาได้กล่าวถึงลักษณะความคิดของโลกซึ่งได้รับอิทธิพลของ ความคิดปรัชญาอินเดียตามลำดับคือ 4 P's ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักเหตุผลหรือการมีเงื่อนไข (Conditionality) 2) หลักการปฏิบัติ 4 แบบ 3) การนำหลักสติปัญญาหรือสติสัมปชัญญะมาใช้ในการ ประพฤติธรรมซึ่งไม่แตกต่างจากนักบวชที่ทำพิธีกรรมทางศาสนา หรือการปฏิบัติจักระ การ

ร่ายมนต์ การมีประสบการณ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้นล้วนมีเป้าหมายสู่เป้าหมาย คือ 4) พลังของการเชื่อมั่นตนเอง คือเมื่อเข้าถึงการหลุดพ้นมีสติสมบูรณ์ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจภายนอกใด ๆ เป็นตัวของตนเอง

ในหลักการแรกคือความรู้ด้านเงื่อนไขและนิพพาน (อริยสัจ) ในการดำเนินชีวิตทั้งสองด้านนี้เป็นสิ่งที่อยู่เป็นพื้นหลังเหตุผลในการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันซึ่งเน้นการรู้เท่าทันสมัยและการดำเนินชีวิตทางสายกลางพร้อมทั้งความทันสมัยเนื่องจากความทันสมัยเป็นเรื่องของชีวิต การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องการดำเนินชีวิตดังนั้นจึงสามารถนำมาบูรณาการปรับให้เข้ากับความเป็นปัจเจกชนในสมัยปัจจุบัน โดยในส่วนแรกเกี่ยวกับความเป็นเงื่อนไข คือ เพื่อเข้าใจหลักความทุกข์เพื่อปล่อยวางการสร้างปฏิริยากับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น จากนั้นสร้างปัญญาเพื่อดับการมีปฏิริยาตอบ และการพัฒนาอริยมรรคเพื่อมีสติสัมปชัญญะซึ่งก่อให้เกิดการหลุดพ้นหรือความเชื่อมั่นในตนเองในการดำเนินตามลัทธิธรรม

สิ่งที่เราเข้าใจกับพระพุทธศาสนา เริ่มจากประวัติของพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัฒนธรรมและสังคมจนเป็นรูปแบบองค์กรหรือสถาบันขึ้นในรูปลักษณะของศาสนาในอินเดียเนื่องจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องแสวงหาหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องได้ในโลกสมัยปัจจุบันที่ได้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมมากมายนั้นหมายความว่าเราไม่สามารถย้อนกลับคืนไปสู่รูปแบบในอดีตได้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมได้เปลี่ยนไปมาก นำไปสู่ความทันสมัย (Modernity) ไม่ใช่เพียงแต่ทำให้เราไม่สามารถย้อนกลับเท่านั้นยังบีบคั้นให้มนุษย์เราต้องเดินหน้าต่อไปพร้อมกับสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนนี้

Batchelor โดยมุ่งมั่นที่จะให้คำสอนของพระพุทธเจ้ามีความเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับโลกียะวิสัย (secularized) ด้วยประสบการณ์และความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและคัมภีร์ทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาท ได้บรรยายพระพุทธเจ้าว่าเป็นนักจริยธรรมเชิงปฏิบัตินิยม แทนที่จะเป็นหมอดูแบบต้นพุทธศาสนาเป็นวัฒนธรรมแห่งการปลุกเร้าที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องซึ่งการมีชีวิตอยู่รอดได้เป็นเวลานานอันเนื่องมาจากความสามารถในการสร้างตัวเองใหม่และมีปฏิสัมพันธ์กับแต่ละสังคมที่สร้างสรรค์ ยิ่งทำให้เราถึงกรอบการตีความใหม่ให้เป็นประโยชน์และไม่ขัดขวางการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ ทำให้เรารู้และเข้าใจว่าทำไมพระพุทธศาสนาจึงได้แพร่กระจายและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในโลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังย้ำเตือนเราถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งมีความจำเป็นต่อความเจริญรุ่งเรืองและการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์แม้ในสังคมสมัยใหม่

ผู้เขียนได้ตั้งคำถามว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่เราจะสามารถฟื้นฟูหลักธรรมที่มีอยู่ก่อนที่จะเกิดการสร้างรูปแบบของพระพุทธศาสนาในรูปองค์กร สถาบัน และสามารถนำความรู้ที่ได้มาสร้างฐานของหลักปฏิบัติทางจริยธรรม หลักการดำเนินชีวิตและปรัชญาปฏิบัติ ซึ่งจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในโลกสังคมปัจจุบัน หมายความว่า สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นหลังสมัยการเกิดพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องย้อนกลับไปศึกษาและพิจารณาช่วงเวลาก่อนการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา

ที่น่าสังเกตคือพระพุทธเจ้าได้สร้างจุดหมายในการสร้างความเป็นเมืองในสมัยอดีต สังคมในอดีต โดยทรงสร้างความเป็นตัวตนเฉพาะสามารถดำรงอยู่ได้ในฐานะทุกสิ่ง (สัพเพ) เพื่อให้มนุษย์ย้อนลงมาอยู่คำตอบที่ประสาธน์คือ คือถือว่าการปฏิบัติคือความเป็นจริงสูงสุดไม่มีสิ่งใดนอกจากประสบการณ์ (Experience) ซึ่งเป็นการปฏิเสธอำนาจสูงสุดในลักษณะเทพเจ้าที่คอยบงการมนุษย์และสังคม มีการปรับตัวและในขณะที่คำสอนยุคใหม่มีแนวโน้มไปในทางหยุดชะงักการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดพัฒนาหลักธรรมที่ การค้นพบตนเองของปัจเจกชนอย่างถูกต้องสมบูรณ์คือเป้าหมายสูงสุดซึ่งตรงกับเป้าหมายของสังคมสมัยใหม่ (Modernity) โดยสรุปหลักธรรมที่นำไปสู่ความเป็นสังคมแห่งการประพาศธรรมะที่เหมาะสมซึ่งเรียกว่า โลกียะธรรม (Secular Dhammas) 10 ประการคือ 1) ชาวพุทธที่เป็นคฤหัสถ์เป็นคนหนึ่งที่มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติธรรมะเพื่อประโยชน์ในโลกนี้เพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกับบรรพชิต 2) การปฏิบัติของธรรมะประกอบด้วย การยอมรับความเป็นจริงที่ปรากฏ การดำรงชีวิตอยู่กับความทุกข์ การไม่สร้างปฏิกิริยาต่อสภาวะการณ์ที่กำลังเกิดด้วยสติ และการปลูกฝังวิธีการแบบบูรณาการในการดำเนินชีวิต 3) มนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติศาสนาทางเพศ สัญชาติและศาสนาสามารถปฏิบัติธรรมนี้แต่ละคนในแต่ละช่วงเวลามีศักยภาพที่จะตื่นตัวมากขึ้นซึ่งเป็นไปอย่างอิสระ 4) การปฏิบัติของธรรมเป็นการออกกำลังกายทางจิตวิญญาณของแต่ละคน 5) ธรรมะตอบสนองความต้องการของผู้คนในช่วงเวลาเจาะจงและสถานที่ขณะหนึ่ง รูปแบบธรรมะถือว่าแต่ละคนคือมนุษย์ชั่วคราว ดำรงอยู่และขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมสังคมและเศรษฐกิจที่สร้างมัน 6) ผู้ปฏิบัติธรรมะที่ได้รับผ่านประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมีแต่ดำรงรูปอุปการิยา (enact) ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโลกที่เป็นอยู่ในขณะนี้ 7) พุทธบริษัทร่วมกันสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความเท่าเทียมกันของสมาชิกทุกคนในขณะที่เคารพความรู้เฉพาะและความเชี่ยวชาญของแต่ละคนนำ 8) ผู้ประกอบการมีความมุ่งมั่นในจริยธรรมของการดูแลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเห็นอกเห็นใจความเห็นอกเห็นใจและความรักสำหรับทุกสิ่งมีชีวิตที่มีวิวัฒนาการมาบนโลกนี้ 9) ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องเข้าใจและลดความรุนแรงของโครงสร้างของสังคมและ

องค์กรอื่น เช่นเดียวกับความรุนแรงที่มีอยู่ในตัวเอง 10) ผู้ปฏิบัติธรรมะปรารถนาที่จะรักษาวัฒนธรรมแบบต้นรู้เสมอ

ข้อสังเกต

Batchelor ได้พยายามนำความรู้จากประสบการณ์ของพระพุทธเจ้ามาใช้เพื่อประมวลเข้าสู่วิถีชีวิตในปัจจุบันด้วยการพัฒนาจิตด้วยสติสัมปชัญญะซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับระบบองค์กร ศาสนาใด ๆ การดำเนินชีวิตด้วยสติสัมปชัญญะคือการทำให้ชีวิตทุกวันเต็มเปี่ยมและสมบูรณ์ที่สุดคือเป้าหมายของพระพุทธเจ้า หลักการปฏิบัติสูงสุดและให้ผลดีที่สุดคือ ปล่อยใจให้จิตรับรู้ประสาทอย่างเป็นธรรมชาติด้วยการพิจารณาภาวะอสังขตะที่สมบูรณ์ทุกขณะจิตด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่ได้ปฏิเสธประสบการณ์ใด ๆ แต่เห็นและรับรู้อย่างที่เป็น (as it is) ซึ่งสอดคล้องในการดำเนินชีวิตในโลกสมัยใหม่ สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือการพยายามสร้างวัฒนธรรมเชิงพุทธโดยปฏิเสธที่จะดำเนินชีวิตตามรูปแบบวัฒนธรรมพุทธแบบเก่า เช่นของทิเบต หรือ พม่า เป็นต้น และตัวผู้แต่งดำเนินชีวิตในโลกตะวันตก วัฒนธรรม รสนิยมในการดำเนินชีวิตยังอยู่ในลักษณะเสรี และเป็นแบบปัจเจกชน ในขณะที่เขาประทับใจวัฒนธรรมพุทธแบบเก่า จึงต้องการนำหลักธรรมมาปรับใช้ให้เกิดการดำเนินชีวิตทันสมัย

ความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) มีปรัชญาหลักอยู่ที่การเป็นปัจเจกชนและความสนใจสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลให้มีความหลากหลาย แตกต่าง ไม่ใช่เฉพาะเรื่องรูปลักษณ์ปรากฏเท่านั้น แต่รวมถึงความเชื่อ ความคิดเห็นและสิ่งแวดล้อมในทั้งทางธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรมที่แต่ละคนเป็นอยู่ซึ่งได้รับสืบทอดมาจากอดีตยาวนาน จึงเป็นการยากในการรับรองความรู้ใหม่ของพระพุทธศาสนา อาจเนื่องจากยังขัดต่อความคิด ความเชื่อเดิม และความเป็นสมัยใหม่เป็นเรื่องของรสนิยมของปัจเจกชนในการเลือกคิดและดำเนินชีวิตของตน การดำรงวัฒนธรรมพุทธโดยการสืบทอดทั้งเนื้อหาและแก่นสารจึงเป็นสิ่งสำคัญ จุดเด่นของงานเขียนนี้ การตีความพุทธประวัติและคำสอนที่มีความชัดเจน วิเคราะห์จนทำให้ผู้อ่านมองเห็นมิติที่สอดคล้องกับเป้าหมายของผู้เขียนในการนำเสนออย่างกลมกลืนให้เห็นการเกิดขึ้นของสังคมพุทธและมีเนื้อหาหลักธรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาทั้งด้านจริยธรรม ศีลธรรมซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข

Reference

Batchelor, Stephen. **After Buddhism**. New Haven: Yale University Press, 2017.